

ՌԴ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

ԳՈՌ ՊԵՏՏՐՈՍՅԱՆ

2022 թ. Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներն ամենաձավալունն են համաշխարհային պատմության մեջ: Պատժամիջոցների քաղաքական ու տնտեսական հետևանքները գրավում են հասարակության և գիտական հանրության ուշադրությունը: Սույն հոդվածը հիմնված է Գ. Հոֆբաուերի, Ջ. Սքոթի և Ք. Էլիոթի առաջ քաշած պատժամիջոցների արդյունավետության դասական ակադեմիական հայեցակարգային մոդելի վրա: Վերլուծել ենք պատժամիջոցներ կիրառող և պատժամիջոցների թիրախում հայտնված պետությունների ՀՆԱ-ները, արտաքին առևտրի կառուցվածքն ու համամասնությունը, պատժամիջոցների կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ քաղաքատնտեսական ազդեցությունը:

Բանալի բառեր – *պատժամիջոցներ, միջազգային հարաբերություններ, քաղաքական ճնշում, տնտեսական մրցակցություն, Ռուսաստանի Դաշնություն*

Պատժամիջոցների կիրառմամբ քաղաքական նպատակներին հասնելու արդյունավետությունը պայմանավորված է տնտեսական և քաղաքական տասնյակ կախյալ փոփոխականներով: Թեմայի վերաբերյալ կարևոր ակադեմիական աշխատանքում Գ. Հոֆբաուերը, Ջ. Սքոթը և Ք. Էլիոթը պատժամիջոցների հաջողության համար առավելապես կարևորում են հետևյալ տնտեսական փոփոխականները՝ 1) պատժամիջոց կիրառող պետության/պետությունների ՀՆԱ-ն պետք է առնվազն տասն անգամ գերազանցի պատժամիջոցների թիրախում հայտնված պետության ՀՆԱ-ն, 2) թիրախավորված պետության արտաքին առևտրի առնվազն 1/3-ը պետք է լինի կիրառող պետությունների հետ և 3) պատժամիջոցները պետք է թիրախավորեն տնտեսության առավել զգայուն ոլորտները, որպեսզի վնասը լինի բազմապատիկ¹: Ըստ հեղինակների՝ տնտեսական այս փոփոխականների առկայությունն անհրաժեշտ, սակայն պատժամիջոցների հաջողության ոչ բավարար պայման է:

Ըստ տարբեր հաշվարկների՝ ՌԴ ՀՆԱ-ն կազմում է համաշխար-

---

¹ Տե՛ս Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey Schott, Kimberly Ann Elliott, Barbara Oegg, *Economic Sanctions Reconsidered*, third edition edition, Peterson Institute for International Economics, 2009, էջ 99:

հային ՀՆԱ-ի 2.5-ից 3%-ը², մինչդեռ ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների ՀՆԱ-ների հանրագումարը հավասարվում է համաշխարհային ՀՆԱ-ի մոտ կեսին³: 2020 թ. դրությամբ, ՌԴ արտաքին առևտրի կեսից ավելին բաժին էր ընկնում այն պետություններին, որոնք այժմ պատժամիջոցներ են կիրառում ՌԴ-ի նկատմամբ⁴: Ռուսաստանի նկատմամբ պատժամիջոցները համապատասխանում և անգամ գերազանցում են հեղինակների առաջ քաշած տեսական մոդելի երրորդ կեսը՝ թիրախավորելով երկրի տնտեսության գրեթե բոլոր ոլորտները: Հետևապես, Հ.Ս.Է.-ի տեսության տրամաբանության համաձայն՝ պատժամիջոցների կիրառման սպառնալիքն անգամ կարող էր զսպել Ռուսաստանին Ուկրաինայի նկատմամբ ռազմական գործողություններ նախաձեռնելու հարցում: Բայց պատժամիջոցների սպառնալիքը գործնականում ոչ միայն չկանխեց և հետագայում չկանգնեցրեց ռազմական գործողությունները, այլև ավելի սրեց լարվածությունը: Առաջանում է տրամաբանական հակասություն տեսական մոդելի և Ռուսաստանի նկատմամբ իրականացվող պատժամիջոցային քաղաքականության միջև:

Ստեղծված տրամաբանական խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ ենք համարում քննել Ռուսաստանի արտաքին առևտրի կառուցվածքը, Ռուսաստանի և նրա նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների առևտրային կապերը, ինչպես նաև պատժամիջոցների հակազդեցությունը վերջիններիս վրա: Վերջին տասնամյակում Ռուսաստանի ՀՆԱ-ում արտաքին առևտրի մասն ունեցել է շարունակական նվազման միտում⁵: Այս հանգամանքը մեծապես պայմանավորված է 2014 թ. -ից ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներով: Արևմուտքի պատժամիջոցների առաջին փուլի հաղթահարման նպատակով Ռուսաստանը փորձել է, մի կողմից՝ տնտեսությունը կառուցել ինքնաբավության սկզբունքով, մյուս կողմից՝ հնարավորինս բազմազանեցնել այն: Ռուսական տնտեսության առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ առանց նավթի և գազի արտահանման Ռուսաստանի արտաքին առևտրի տեսակարար կշիռը կազմում է ՀՆԱ-ի ընդամենը 25%-ը⁶: Հետևապես, ռուսական արտահանումների շուկայում ամենից խոցելին էներգակիրների և հանքանյութերի արտահանման ո-

² Տե՛ս Russia: Share of global gross domestic product (GDP) adjusted for Purchasing Power Parity (PPP) from 2016 to 2026, հասանելի է՝ <https://www.statista.com/statistics/271379/russias-share-of-global-gross-domestic-product-gdp/>

³ Տե՛ս NATO - North Atlantic Treaty Organization, հասանելի է՝ <https://countryeconomy.com/countries/groups/nato>

⁴ Տե՛ս The Observatory of Economic Complexity (OEC) on Russia, հասանելի է՝ <https://oec.world/en/profile/country/rus/?subnationalTimeSelector=timeYear>

⁵ Տե՛ս Russian Federation Trade (% of GDP) at World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files, https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?end=2019&locations=RU&name_desc=false&start=1960

⁶ Տե՛ս The Observatory of Economic Complexity (OEC) on Russia, հասանելի է՝ <https://oec.world/en/profile/country/rus/?subnationalTimeSelector=timeYear>

լորտն է, որը կազմում է Ռուսաստանից արտահանվող ապրանքների ծավալի գերակշիռ մասը՝ շուրջ 60%-ը⁷: Սակայն ռուսական տնտեսության տեսականորեն խոցելի կողմը գործնականում նաև նրա ուժեղագույն կողմն է, քանի որ Ռուսաստանը բնական գազի արտահանման համաշխարհային առաջատարն է, ինչպես նաև ունի աշխարհում ամենամեծ գազային պահուստները: ԵՄ-ն Ռուսաստանից ներմուծում էր գազի սպառման 40%-ից ավելին, նավթի և նավթամթերքի 30%-ից և ածխի 40%-ից ավելին⁸: ԵՄ անդամ մի շարք պետություններ 2020 թ. դրությամբ բնական գազն ամբողջությամբ ստանում էին ՌԴ-ից, իսկ ԵՄ առաջատար տնտեսություններ ունեցող պետությունների՝ Գերմանիայի, Ավստրիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի գազի և նավթի սպառման կեսը մատակարարում էր ՌԴ-ն⁹: 2020 թ. միայն ռուսական «Գազպրոմ» ընկերությունը արտահանել է 185 մլրդ խմ բնական գազ, որի 10%-ը բաժին է ընկել Գերմանիային: Ռուսական գազից ԵՄ-ի հրաժարվելը գործնականում անհնար է պատկերացնել, քանի որ այլընտրանքային արդյունահանողներ և լոգիստիկ կապեր գոյություն չունեն: Հետաքրքրական է, որ Միջազգային էներգետիկ գործակալությունը ԵՄ-ի համար խորհրդատվություն է պատրաստել մեկ տարվա ընթացքում ռուսական գազամատակարարումների կրճատման մասին: Այս խորհրդատվության համաձայն՝ ԵՄ-ն պետք է ավելացնի գազի ներկրումն Ադրբեջանից և Նորվեգիայից, արագացնի արևային էներգիայի զարգացումը, աեկ-ները վերագործարկի արդեն 2022 թվականին¹⁰: Սակայն գործնականում այս խորհրդատվությունն իրագործելը և ԵՄ-ի կողմից ռուսական էներգակիրներից հրաժարվելը կարճաժամկետ հեռանկարում անիրագործելի են, քանի որ այն ավելի մեծ վնաս կհասցնի Եվրոպայի տնտեսությանը, արդյունաբերողներին և քաղաքացիներին, քան ՌԴ-ին: Անհրաժեշտ է ընդգծել նաև այն հանգամանքը, որ Ուկրաինան ևս չէր դադարեցնում իր տարածքով ՌԴ-ից դեպի ԵՄ գազի մատակարարումները՝ միաժամանակ մեղադրելով այլ պետությունների, որ վերջիններս չեն միանում ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներին:

ԵՄ առանձին պետությունների՝ ռուսական նավթի մատակարարումներից հրաժարվելը տեսականորեն կարելի է հնարավոր համարել՝ հաշվի առնելով նավթային այլ շուկաների առկայությունը և լոգիս-

⁷ Տե՛ս Official website of World Bank, Russia Trade, հասանելի է՝ <https://wits.worldbank.org/countrysnapshot/en/RUSSIA/textview#:~:text=RUSSIA%2C%20Exports%20of%20goods%20and,percentage%20of%20GDP%20is%2028.54%20%25>.

⁸ Տե՛ս Energy imports dependency, Eurostat, հասանելի է՝ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en>

⁹ Տե՛ս Statista Share of gas supply from Russia in Europe in 2020, by selected country, հասանելի է՝ <https://www.statista.com/statistics/1201743/russian-gas-dependence-in-europe-by-country/>

¹⁰ Տե՛ս How Europe can cut natural gas imports from Russia significantly within a year, International Energy Agency report, 03 March 2022, հասանելի է՝ <https://www.iea.org/news/how-europe-can-cut-natural-gas-imports-from-russia-significantly-within-a-year>

տիկ հնարավորությունները: Սակայն ԵՄ ընդհանուր շուկայից ռուսական նավթի դուրսմղումը ևս գործնականում անհնար է, քանի որ ՌԴ-ից դեպի ԵՄ շուկա նավթի օրական մատակարարումները գերազանցում են 2 մլն բարելը¹¹: Եթե անգամ տեսականորեն կարելի է թույլատրելի համարել անհրաժեշտ քանակի նավթի արդյունահանումը, ապա վերջինիս տեղափոխման խնդիրները չունեն այժմեական լուծում: Ակնհայտ է, որ ԵՄ-ն կփորձի հնարավորինս բազմազանեցնել էներգակիրների ներմուծումը, սակայն ԵՄ-ի՝ ռուսական էներգակիրներից ամբողջությամբ հրաժարվելը հնարավոր է պատկերացնել առնվազն միջնաժամկետ հեռանկարում: Այդ ընթացքում ՌԴ-ն ևս փորձելու է ապակենտրոնացնել իր էներգակիրների արտահանման շուկաները առավելապես չինական և հնդկական շուկաների հաշվին:

Ի տարբերություն ԵՄ-ի՝ ԱՄՆ-ն ամբողջությամբ արգելել է ՌԴ-ից էներգակիրների ներմուծումը, սակայն դա զգալի վնաս չի կարող հասցնել ռուսական արտահանումներին, ուստի և տնտեսությանը, քանի որ ՌԴ-ի և ԱՄՆ-ի միջև առևտրաշրջանառությունը 2021 թ. կազմել է 16 մլրդ դոլար: Ընդ որում ընդհանուր առևտրաշրջանառության մեկ երրորդը ռուսական նավթամթերքի ներմուծումից էր¹²: Հետևապես, ամերիկյան առևտրային ուղղակի պատժամիջոցները չէին կարող զգալի վնաս հասցնել Ռուսաստանի տնտեսությանը, մինչդեռ անորոշություն էներգակիրների շուկայում առաջացրել է վառելիքի գների կտրուկ տատանումներ: Վառելիքը ԱՄՆ-ի տնտեսության համար ունի կենսական նշանակություն մարդկանց տեղաշարժի և ծառայությունների շղթան ապահովելու տեսանկյունից: Վառելիքի գների թանկացումը հանգեցրել է շղթայական թանկացման, և ըստ ԱՄՆ աշխատանքի գործակալության, 2022 թ. փետրվարին ինֆլյացիան ԱՄՆ-ում կազմել է գրեթե 8%¹³: Սպառողական ծախսերը կազմում են ԱՄՆ ՀՆԱ-ի 2/3-րդը¹⁴: Թանկացումների պատճառով կարճաժամկետ հեռանկարում աճելու են մարդկանց կենցաղային ծախսերը, սահմանափակվելու են նոր ներդրումները, նվազելու է տնտեսական ակտիվությունը, դանդաղելու է տնտեսական աճը: Սակայն միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում ԱՄՆ-ն Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցների պատճառով էական տնտեսական վնասներ չի կրի՝ ի տարբերություն ԵՄ պետությունների: Ավելին, նավթի և գազի արդյունահան-

¹¹ Տե՛ս *Насколько мир зависит от российской нефти и газа?*, BBC.com, 8 марта 2022:

¹² Տե՛ս *The Observatory of Economic Complexity (OEC) on Russia-US trade*, հասանելի է՝ [https://oec.world/en/profile/bilateral-country/usa/partner/rus#:~:text=Russia%2DUnited%20States%20In%202020,and%20Crude%20Petroleum%20\(%24979M\)](https://oec.world/en/profile/bilateral-country/usa/partner/rus#:~:text=Russia%2DUnited%20States%20In%202020,and%20Crude%20Petroleum%20(%24979M))

¹³ Տե՛ս *Olivia Rockeman*, U.S. Inflation Hit Fresh 40-Year High of 7.9% Before Oil Spike, 10 March 2022, հասանելի է՝ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-10/u-s-inflation-hits-fresh-40-year-high-of-7-9-before-oil-spike>

¹⁴ Տե՛ս *Collin Eaton*, How Much Oil Does the U.S. Import From Russia and Why Did Biden Ban It?, 21 April 2022, հասանելի է՝ <https://www.wsj.com/articles/why-does-the-u-s-still-buy-russian-oil-11646151935>

ման համաշխարհային առաջատարը հենց ԱՄՆ-ն է: Այդ ոլորտն ամերիկյան տնտեսության առաջատար ճյուղերից է, որտեղից գեներացվում են ավելի քան 180 մլրդ հարկային եկամուտներ¹⁵: Ստեղծված իրավիճակը նոր հնարավորություն է՝ առավել ընդլայնելու ամերիկյան թերթաքարային նավթարդյունաբերությունը: Այս ճգնաժամային պայմաններում ԵՄ մի շարք պետությունների համար ռուսական էներգակիրների փաստացի միակ փոխարինողն է դառնում ԱՄՆ-ն՝ ինչպես արդյունաբերական ծավալների հզորությամբ, այնպես էլ փոխադրումների հնարավորություններով: Ռուսաստանի նկատմամբ պատժամիջոցների մեկնարկից հետո ամերիկյան «Շելվոն» (Chevron)¹⁶ կազմակերպության բաժնետոմսերը երկու շաբաթվա ընթացքում թանկացել էին ավելի քան 25%-ով¹⁷: Այսպիսով, ԱՄՆ-ն մի կողմից ավելի է մեծացնելու սեփական արդյունաբերությունը, մյուս կողմից քաղաքական-տնտեսական ազդեցությունը ԵՄ-ի նկատմամբ:

Այսպիսով, ևս մեկ անգամ կարող ենք արձանագրել, որ պատժամիջոցների արդյունավետության տեսանկյունից Հ.Ս.Է.-ի առաջ քաշած առաջին երկու փոփոխականներն անհրաժեշտ, սակայն ոչ բավարար պայմաններ են: Առաջին երկու փոփոխականներն առավելապես արտացոլում են ուժերի այն հարաբերակցությունը, որը գոյություն ունի հակամարտության սրացման և պատժամիջոցների սահմանման պահին, իսկ հեղինակների առաջադրած անհրաժեշտ երրորդ փոփոխականի՝ պատժամիջոցների բազմապատկող ազդեցության դիտարկումը թույլ է տալիս ավելի լավ պատկերացնել պատժամիջոցների կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ազդեցությունը:

ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցները թիրախավորում են տնտեսության բոլոր ոլորտները: Մենք արդեն անդրադարձել ենք ՌԴ-ից էներգակիրների արտահանումների սահմանափակման խնդրին: Սակայն կիրառվող պատժամիջոցների տրամաբանությունը և ազդեցությունը ճիշտ գնահատելու համար անհրաժեշտ է դիտարկել ՌԴ տնտեսության կառուցվածքը: ՌԴ ՀՆԱ-ն ունի հետևյալ կառուցվածքը՝ արդյունաբերություն՝ 26%, հանքարդյունաբերություն՝ 21%, պետական հատված՝ 18%, տրանսպորտ՝ 15%, հաղորդակցային ծառայություններ՝ 7%, շինարարություն՝ 8%, գյուղատնտեսություն՝ 5%¹⁸: Ինչպես երևում է, Ռուսաստանի տնտեսության

---

¹⁵ Տե՛ս David Wethe and Catarina Saraiva, U.S. Oil Boom Towns Risk Ghost Town Future, Bloomberg, March 26, 2022, հասանելի է՝ <https://www.bloomberg.com/news/features/2022-03-26/what-happens-to-u-s-oil-boom-towns-when-fossil-fuel-industries-go-away>

¹⁶ «Շելվոն» էներգակիրների արդյունահանմամբ, վերամշակմամբ և վաճառքով զբաղվող աշխարհի խոշորագույն կազմակերպություններից մեկն է: Առավել մանրամասն տե՛ս կազմակերպության պաշտնական կայքում, հասանելի է՝ <https://www.chevron.com/about>

¹⁷ Տե՛ս **Артур Арутюнов**, Европа хочет отказаться от российского нефтегаза: чьи акции могут вырасти, 31 Марта 2022, Forbes, հասանելի է՝ <https://www.forbes.ru/investicii/460745-evropa-hocet-otkazat-sa-ot-rossijskogo-neftegaza-c-i-akcii-mogut-vyrasti>

¹⁸ Տե՛ս Росинфостат, Валовой внутренний продукт России в текущих ценах (2021 թ. դրությամբ), հասանելի է՝ <https://rosinfostat.ru/vvp/>

համար առանցքային է ոչ միայն հանքարդյունաբերության ոլորտը, որին արդեն անդրադարձել ենք, այլև արդյունաբերությանը:

Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հեռանկարում ռուսական արդյունաբերության վրա լուրջ ազդեցություն է թողնելու ֆինանսական պատժամիջոցների կիրառումը: Ռուսաստանյան բանկերի նկատմամբ պատժամիջոցները, ինչպես նաև արևմտյան ակտիվների ներգրավման արգելքը կարճաժամկետ հեռանկարում փաստացի անհնար են դարձնելու նոր ներդրումները ռուսական արդյունաբերության ոլորտում: Ռուսաստանյան տասնյակ առաջատար ձեռնարկատերեր հայտնվել են արևմտյան պատժամիջոցների առանցքում, սառեցվել են նրանց ակտիվները արևմտյան ֆինանսական կառույցներում, առգրավվել է նրանց պատկանող գույքը, արգելվել է պատժամիջոցների տիրույթում հայտնված գործարարների և նրանց պատկանող կազմակերպությունների հետ առևտրային և ֆինանսական գործարքներ կատարելը¹⁹: Master և Visa համակարգերի կասեցումը, ռուսաստանյան խոշոր բանկերի անջատումը SWIFT համակարգից ևս կարճաժամկետ հավելյալ դժվարություններ են ստեղծում ռուսական արդյունաբերական համալիրի համար: Մակայն միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում ռուսական արդյունաբերության վրա առավել ծանր է ազդելու տասնյակ արևմտյան մասնավոր կազմակերպությունների՝ ՌԴ-ում ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելուց հրաժարվելը: ՌԴ-ում իրենց գործունեությունը կասեցրել են ինքնաթիռաշինական համաշխարհային առաջատարներ եվրոպական «Էյրբասն» ու ամերիկյան «Բոինգը», ավտոմոբիլային արդյունաբերության ոլորտում՝ համաշխարհային առաջատարներ «Ջեներալ մոթորսը», «Տոյոտան» և տասնյակ այլ կազմակերպություններ: Ընդ որում՝ նրանք դադարեցրել են նաև պահեստամասերի մատակարարումները, հրաժարվել են սպասարկել ռուսական ինքնաթիռները²⁰: Ռուսական արդյունաբերական տասնյակ կազմակերպություններ հայտնվել են գոյաբանական խնդրի առջև: ՌԴ-ում մի շարք արդյունաբերական գործարաններ համարվում են քաղաքաստեղծ ձեռնարկություններ, ուստի այս ընկերությունների հնարավոր սնանկացումը կարող է հանգեցնել սոցիալ-տնտեսական նոր խնդիրների, որոնք մեղմելու նպատակով պետությունը պետք է իրականացնի սոցիալական նոր ծրագրեր, փոխհատուցի փաստացի գործազուրկ մնացած մարդկանց աշխատավարձերը: Պետական հատկացումները և պետական հատվածի ծախսերն ավելանալու են, իսկ բյուջետային եկամուտների ծավալի մեծացման համար այլընտրանքային աղբյուր-

¹⁹ Sté u Кто из политиков, военных и бизнесменов попал под санкции из-за обострения на Украине, 24 февраля 2022 г., հասանելի է՝ <https://www.forbes.ru/society/456743-kto-iz-politikov-voennyh-i-biznesmenov-popal-pod-sankcii-iz-za-obostreniya-na-ukraine>

²⁰ Sté u Irina Ivanova, Kate Gibson, These are the companies that have pulled out of Russia since its invasion of Ukraine, MARCH 11, 2022, հասանելի է՝ <https://www.cbsnews.com/news/russia-ukraine-corporations-pull-out-invasion/>

ներ չեն գոյանալու: Տրանսպորտային միջոցների արտադրման, ներկրման և սպասարկման ոլորտի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցները միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում ազդելու են նաև տրանսպորտային ոլորտի վրա, քանի որ վերանորոգումը դառնալու է գործնականում անհնար:

Բացի առևտրային և ֆինանսական պատժամիջոցներից՝ Արևմուտքը Ռուսաստանի նկատմամբ վարում է նաև տեխնոլոգիական և տեղեկատվական ռեսուրսների սահմանափակման քաղաքականություն: Համացանցը և տեղեկատվական տեխնոլոգիաները ժամանակակից տնտեսությունների և հասարակությունների լոկոմոտիվն են: Դրանք անսահմանափակ հնարավորություններ են տալիս ոչ միայն հաղորդակցվելու, այլև ինքնակրթվելու, նպաստում են մարդկային կապիտալի զարգացմանը, հեշտացնում տնտեսական գործունեությունը: Համացանցը հնարավորություն է ընձեռում հաջողակ կազմակերպություններին դուրս գալու միջազգային շուկաներ: Պատժամիջոցների հետևանքով արևմտյան տեխնոլոգիական տասնյակ կազմակերպություններ լքել են ռուսական շուկան, արգելվել է նրանց ծրագրերի օգտագործումը Ռուսաստանի տարածքում²¹: Տարբեր պատժամիջոցներից տուժել են նաև ռուսական տեխնոլոգիական կազմակերպությունները, որոնց մի հատվածը ստիպված է եղել հեռանալ Ռուսաստանից, վերագրանցվել այլ պետությունների տարածքում: Ռուսական տեխնոլոգիաների առաջատար «Յանդեքս» կազմակերպությունը հայտնվել է ծանր դրության մեջ՝ արևմտյան շուկաներից դուրս մղվելու հետևանքով²²:

Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող տեխնոլոգիական պատժամիջոցները չեն ավարտվում միայն ծրագրային սահմանափակումներով, դրանք ներառում են նաև տեխնիկական սարքավորումների և պահեստամասերի՝ ՌԴ արտահանման սահմանափակումներ: 2020 թ. մեքենաշինական ու էլեկտրոնային սարքավորումները և դրանց պահեստամասերը կազմում էին ՌԴ ներմուծված ապրանքների շուրջ 30%-ը²³: Արևմտյան տեխնոլոգիական առաջատար մի շարք կազմակերպություններ, ինչպիսիք են Google-ը և Apple-ը, սեփական նախաձեռնությամբ դադարեցրել են իրենց գործունեությունը ՌԴ-ում: ԱՄՆ-ն, օրինակ, լիցենզիա է սահմանել վերահսկվող էլեկտրոնիկայի, համակարգիչների, հեռահաղորդակցության սարքավորումների, սենսորների, լազերների, նավիգացիայի, ավիացիոն, ծովային, օդատիեզերական և շարժիչ տեխ-

²¹ Տե՛ս **Carrie Mihalcik Sarah and Lord Corinne Reichert**, These Companies Have Left Russia: The List Across Tech, Entertainment, Finance, Sports, April 26, 2022, հասանելի է <https://www.cnet.com/news/politics/what-companies-have-left-russia-see-the-list-across-tech-entertainment-and-financial-institutions/>

²² Տե՛ս **Эльдар Муртазин**, Яндекс в свободном падении. Поспешный уход с западных, 18 МАРТА 2022, հասանելի է https://mobile-review.com/all/articles/analytiks/yandeks-v-svobodnom-padenii-pospeshnyj-uhod-s-zapadnyh-rynkov/?fbclid=IwAR2kYjc-Bhy8_N6OkzINbDPZ88IgidGz41UISnXz_Q-P6rOyWIFkOImQNFU.

²³ Տե՛ս **Oec.world/en**, Russia, հասանելի է <https://oec.world/en/profile/country/rus?depthSelector2=HS2Depth>

նյութիաների՝ Ռուսաստան արտահանման համար²⁴: Տեխնոլոգիական պատժամիջոցներն իրենց բացասական ազդեցությունն են ունենալու ինչպես մարդկանց կյանքի որակի, այնպես էլ արդյունաբերական ներուժի վրա: Սպառողական շուկայում կրճատվելու է նորարարական արևմտյան բջջային հեռախոսների, համակարգիչների, հեռահաղորդակցության ոլորտի այլ սարքավորումների քանակը, բարդանալու է շուկայում արդեն առկա սարքավորումների ծրագրերի ապահովումը: Մակայն, եթե սպառողական պարագաները հնարավոր է փոխարինել չինական արտադրության ապրանքատեսակներով, ապա ավիացիոն, ավտոմեքենաշինական և արդյունաբերական այլ ոլորտների տեխնոլոգիական բաղադրիչների փոխարինումը անհամեմատ ավելի բարդ է, իսկ երկրորդային պատժամիջոցների սպառնալիքն այն կարող է դարձնել էլ ավելի դժվար: Միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում տեխնոլոգիական ոլորտի սահմանափակումներն ունենալու են բազմապատկող ազդեցություն և թուլացնելու են ռուսական տնտեսության արդյունաբերական ու տրանսպորտային ոլորտները:

Վերոնշյալ ոլորտների թուլացումը հանգեցնելու է դրանց մրցակցայնության անկման՝ առաջացնելով ֆինանսական խնդիրներ ոլորտում ներգրավված առաջատար մասնագետների համար: Ռուսաստանը հայտնի է բարձրակարգ օդաչուներով, ինժեներներով և ոլորտային այլ մասնագետներով: Ստեղծված իրավիճակում տեխնոլոգիական և բարձր որակավորում պահանջող այլ ոլորտներից սկսվելու է կադրերի արտահոսք: Արևմտյան պատժամիջոցների հետևանքով արգելվել է սպառողական մի շարք ապրանքատեսակների ներմուծումը ՌԴ, որը բացասաբար է ազդելու կյանքի որակի վրա և կարող է հանգեցնել բարձր որակավորում ունեցող քաղաքային բնակչության միգրացիայի: ԱՄՆ նախագահ Բայդենի վարչակազմը նպատակադրված է 2023 թ. ֆինսկալ տարում (սկսվում է 2022 թ. հոկտեմբերից) ֆինանսական միջոցներ հատկացնել Ռուսաստանից բարձրորակ կադրերի ներհոսքը խրախուսելու համար: Ծրագրի հիմնավորման մեջ նշվում է, որ Ռուսաստանից գիտության, տեխնոլոգիաների, ճարտարագիտության և մաթեմատիկայի ոլորտի տաղանդավոր ներկայացուցիչների ներհոսքը կուժեղացնի ԱՄՆ-ն և կզրկի Ռուսաստանին նորարարական ներուժից²⁵: Ռուսաստանից որակյալ կադրերի և հատկապես ճարտարագետների արտահոսքին միտված քաղաքականությունն են վարելու նաև եվրոպական մի շարք երկրներ: Որակավորված կադրերի արտահոսքի մեկ այլ ուղղություն է ՉԺՀ-ն:

Այսպիսով, կարելի է արձանագրել, որ, բացի պատժամիջոցներից,

---

²⁴ Տե՛ս New Financial and Trade Sanctions Against Russia, March 17, 2022, հասանելի է <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12062>

²⁵ Տե՛ս The White house FY_2022_Emergency_Supplemental_Assistance-to-Ukraine, 4.28.2022, հասանելի է https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/04/FY_2022_Emergency_Supplemental_Assistance-to-Ukraine_4.28.2022.pdf

ԱՄՆ-ն փորձում է վարել նաև «ուղեղների արտահոսքի» (brain draining) քաղաքականություն: Հետարդյունաբերական տնտեսության պայմաններում «ուղեղների արտահոսքը» կարող է ունենալ շատ ավելի վտանգավոր հետևանքներ, քան ֆինանսական և առևտրային պատժամիջոցները: Ուղեղների արտահոսքի պայմաններում պետությունը փաստացի զրկվում է ստեղծարար խավից, որն ունի ներուժ՝ ստեղծելու նորարարական տեխնոլոգիաներ, մեղմելու պետությանը հասցված վնասը և հասարակության ու տնտեսության լոկոմոտիվն է: Ստեղծարար խավի հեռանալը երկարաժամկետ հեռանկարում լեցուն է վտանգով, որ ՌԴ-ում տնտեսության և հասարակության լճացում կառաջանա: Սառը պատերազմում Խորհրդային Միության պարտության հիմնական պատճառն այն էր, որ նրա տնտեսությունն ի վիճակի չէր մրցակցել տեխնոլոգիապես զարգացած տնտեսությունների հետ²⁶:

Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներն իրենց ազդեցությունն են թողնում ոչ միայն ռուսական, այլև համաշխարհային տնտեսության վրա: Ըստ տնտեսագետների նախնական գնահատականների՝ ԱՄՆ-ի տնտեսական աճը 2022 թ. նվազելու է մինչև 3%-ով, իսկ 2023 թ.՝ մինչև 2.8%-ով²⁷: Ուկրաինայում ստեղծված ճգնաժամի պատճառով ամենամեծ վնասը կրելու է հենց Ուկրաինան. ըստ որոշ կանխատեսումների՝ Ուկրաինան 2022 թ. կորցնելու է իր ՀՆԱ-ի շուրջ 45%-ը, սակայն դա պայմանավորված է ոչ թե տնտեսական սահմանափակումներով, այլ սեփական պետության տարածքում ռազմական գործողություններով: Ռուսաստանի տնտեսությունը պատժամիջոցների հետևանքով կրելու է շատ մեծ վնասներ: Համաձայն նախնական պաշտոնական գնահատականների՝ 2022 թ.-ին ՌԴ ՀՆԱ-ն կրճատվելու է ավելի քան 10%-ով, իսկ հաջորդ տարիներին վերականգնվելու է դանդաղորեն՝ տարեկան 1-2%-ով²⁸: Կարելի է արձանագրել, որ պատժամիջոցների հետևանքով ռուսաստանյան տնտեսությունը զգալիորեն տուժելու է, սակայն այն դեռևս պահպանելու է իր կենսունակությունը, թեև Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվում են պատմության մեջ ամենաձավալուն պատժամիջոցները:

Այսպիսով, արձանագրեցինք այն օբյեկտիվ պատճառները (տնտեսության կառուցվածք), որոնք նպաստում են ռուսական տնտեսության դիմադրողականությանը 20 անգամ գերազանցող դաշինքի հարվածներից պաշտպանվելուն: Սակայն ոչ պակաս կարևոր է անդրադարձն այն սուբյեկտիվ գործոններին, որոնց միջոցով ՌԴ-ն բարձրացրել է իր դիմադրողականությունը՝ կիրառվող պատժամիջոցներին դիմակայելու նպատակով:

²⁶ Տե՛ս **John Mearsheimer**, *The Tragedy of Great Power Politics*, (2001), Chapter 6, *Great Powers in Action*, էջ 202:

²⁷ Տե՛ս **Мария Лисыцина, Иван Ткачев**, Аналитики предсказали России восстановление экономики в течение 10 лет, 26.04.2022, հասանելի է՝ <https://www.rbc.ru/economics/26/04/2022/626729469a7947c9a2ddb1dc>

²⁸ Տե՛ս նույն տեղը:

Քաղաքականության մեջ, ինչպես և ֆիզիկայում, համաձայն Նյուտոնի երրորդ օրենքի, ցանկացած ազդեցություն առաջացնում է հակազդեցություն: Ուստի Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցային քաղաքականությունը ևս տրամաբանորեն հանգեցրել է հակապատժամիջոցների և պատժամիջոցների հետևանքները մեղմելուն միտված քաղաքականություն վարելու: Մակայն, համեմատելով Արևմուտք-ՌԴ տնտեսական ներուժները, պետք է արձանագրենք, որ գործ ունենք միմյանց նկատմամբ անհամաչափ ազդեցության հնարավորություն ունեցող միջազգային հարաբերությունների երկու սուբյեկտների հետ:

Թեպետ ռուս քաղաքական գործիչներն ու վերլուծաբանները հաճախ են պատժամիջոցների կիրառումը միջազգային հարաբերությունների անթույլատրելի գործիք համարում, այնուամենայնիվ Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականության զինանոցում տնտեսական պատժամիջոցները զբաղեցնում են իրենց ուրույն տեղը: ՌԴ-ն կարող է տնտեսական պատժամիջոցներ կիրառել այլ պետությունների նկատմամբ ինչպես բացահայտորեն, այնպես էլ քողարկված: Ի պատասխան ԱՄՆ-ի կողմից Մազնիսկու ակտի կիրառման՝ ՌԴ-ն 2012 թ.-ի դեկտեմբերին սկսեց ինստիտուցիոնալացնել պատժամիջոցների կիրառման սեփական մեխանիզմը՝ ընդունելով «Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիների հիմնարար իրավունքների և ազատությունների խախտման մեջ ներգրավված անձանց վրա ազդեցության միջոցների մասին» օրենքը²⁹: Այդպիսով ռուսական իշխանությունները հնարավորություն էին ստանում որոշակի սահմանափակումներ կիրառելու այն անձանց նկատմամբ, որոնք կողմ էին արտահայտվում ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցներին՝ արգելափակելով վերջիններիս բանկային հաշիվները կամ ՌԴ մուտքի վիզա չտրամադրելով: 2022 թ.-ին, օգտագործելով այդ օրենսդրական հիմքը, ՌԴ-ն սահմանափակող միջոցներ է կիրառել ամերիկացի և եվրոպացի հարյուրավոր պաշտոնյաների նկատմամբ³⁰: Մակայն այս ոլորտում ռուսական հակամիջոցները երբեմն կարող են զավեշտի առարկա դառնալ, քանզի դժվար է պատկերացնել ԱՄՆ մի պաշտոնյայի, որը իր ֆինանսական միջոցները կարող է պահել ՌԴ-ում: Մա ավելի շատ անհաջող փորձ է՝ փոխադարձաբար վնաս հասցնելու արևմտյան քաղաքական գործիչների հեղինակությանը և ցույց տալու սեփական հանրությանն ու գործընկերներին, որ ՌԴ-ն ի վիճակի է և տիրապետում է բավարար ռեսուրսների «ակն ընդ ական» պայքարելու հակառակորդների դեմ:

---

²⁹ St' u Federal'nyy zakon O merax vozd'eystviya na lits, причастных к нарушениям основополагающих прав и свобод человека, прав и свобод граждан Российской Федерации, 26 декабря 2012 года, հասանելի է՝ <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&firstDoc=1&lastDoc=1&nd=102162472>

³⁰ St' u **Tuqa Khalid**, Russia imposes 'mirror sanctions' on 398 US Congress members, 13 April 2022, հասանելի է՝ <https://english.alarabiya.net/News/world/2022/04/13/Tit-for-tat-Russia-imposes-mirror-sanctions-on-398-US-Congress-members>

Այսուհանդերձ, այլ ոլորտներում ՌԴ-ի կիրառած հակամիջոցները որոշ չափով արդյունավետ են եղել: Օրինակ՝ ի տարբերություն 2014 թվականի, երբ ՌԴ-ի նկատմամբ սկսվել էին կիրառվել արևմտյան պատժամիջոցները, այնտեղ ընդունվեց «Ռուսաստանի անվտանգությունն ապահովելու նպատակով առանձին հատուկ տնտեսական միջոցների կիրառման մասին» օրենքը³¹, որով սահմանափակվում էր ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցներին միացած երկրներից գյուղատնտեսական ապրանքների ներմուծումը: Այս սահմանափակումը ավելի շատ կարճաժամկետ բացասական ազդեցություն էր թողել արևելաեվրոպական գյուղամթերք արտադրողների վրա, քան ռուս սպառողների: Այդ հակամիջոցը հաճախ էր դառնում արևմտյան քաղաքական գործիչների ծաղրի առարկա, սակայն միջնաժամկետ հեռանկարում այն հավելյալ հնարավորություն էր ստեղծել ՌԴ-ի համար՝ որոշ չափով պարենային ինքնաբավության հասնելու կամ նոր այլընտրանքներ գտնելու առումով: Այս հակամիջոցը զգալիորեն թեթևացրել 2022 թ. ՌԴ-ին հասցված տնտեսական վնասի չափը: Ռուսական շուկայից հեռացող արտասահմանյան կազմակերպությունների նկատմամբ կիրառվում է պետական կառավարման կամ կազմակերպության ազգայնացման քաղաքականություն³²: Այն հնարավորություն է տալիս պահպանելու աշխատատեղերն ու կազմակերպության արտադրական հնարավորությունները և մեղմելու սոցիալ-տնտեսական հարվածի հետևանքները: Այս առումով ռուսական տնտեսությունը նաև նոր տարածություն է ստանում սեփական արտադրական հզորությունները զարգացնելու նոր մարտահրավերների պայմաններում:

2014 թ.-ից սկսված պատժամիջոցների ալիքը ազդակ դարձավ ռուսական ֆինանսական համակարգում մշակելու ֆինանսական փոխանցումների սեփական համակարգը³³: Դրա ներդրումը նպաստեց ռուսական բանկային և ֆինանսական կազմակերպությունների դիմադրողականության բարձրացմանը, որի շնորհիվ ոլորտը կաթվածահար չէղավ, երբ միջազգային փոխանցումների SWIFT համակարգից ռուսական խոշոր բանկերը դուրս մղվեցին: Ֆինանսական պատժամիջոցների շրջանցման և ՌԴ ֆինանսական ոլորտի կայունացմանն ուղղված քայլերից էր նաև ռուսական գազի դիմաց վճարումները ռուբլով ընդունելու մեխանիզմի կիրառումը:

---

³¹ St' u Указ президента Российской Федерации О применении отдельных специальных экономических мер в целях обеспечения безопасности Российской Федерации, Кремль, 6 августа 2014 года, հասանելի է՝ http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&link_id=1&nd=102356998

³² St' u **Марина Дутьнева**, Путин поддержал идею о внешнем управлении в уходящих из России иностранных компаниях, 10 марта 2022 г., հասանելի է՝ <https://www.forbes.ru/biznes/458595-putin-podderzal-ideu-o-vnesnem-upravlenii-v-uhodasih-iz-rossii-inostrannyh-kompaniah>.

³³ Առավել մանրամասն տե՛ս Explained: How Russia has been preparing for a SWIFT ban since 2014, Times of India, 28.02.2022, հասանելի է՝ <https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/explained-how-russia-has-been-preparing-for-a-swift-ban-since-2014/articleshow/89905395.cms>

Տնտեսական պատժամիջոցները շրջանցելու, դրանց հետևանքները մեղմելու նպատակով Ռուսաստանը, ինչպես 2014 թ.-ից ի վեր, 2022 թ.-ից հետո էլ փորձելու է օգտագործել տարբեր հակամիջոցներ: Նման միջոցներից է առաջին հերթին ներմուծվող ապրանքների փոխարինումը սեփականով: ԵԱՏՄ-ն ևս ՌԴ-ի համար պատժամիջոցների հետևանքները մեղմելու և շրջանցելու կարևոր գործիք է, քանի որ հնարավոր է ԵԱՏՄ անդամ երկրների միջոցով անխափան ներմուծել որոշ ապրանքատեսակներ: Այսպիսով, ԵԱՏՄ-ն Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցների հետևանքները թուլացնող յուրատեսակ հարթակ է, որպիսին չի ունեցել վերջին երեք տասնամյակներում պատժամիջոցների առանցքում հայտնված ոչ մի պետություն: Սակայն ԵԱՏՄ երկրների միջոցով անհնար է ամբողջությամբ շրջանցել տնտեսական այն սահմանափակումները, որոնց բխվում է ՌԴ-ն: Պատժամիջոցների շրջանցման տեխնիկական մեթոդների զինանոցին է պատկանում նաև գործարարների տվյալների անհասանելիությունը, որը կիրառելու փորձ ՌԴ-ն ունեցել է Ղրիմում³⁴: Հակառուսական պատժամիջոցների առաջին ալիքը ծանր հետևանքներ էր թողել ռուսական տնտեսության վրա: Ըստ որոշ մասնագետների՝ 2015 թ.-ին պատժամիջոցների պատճառով ՌԴ ՀՆԱ-ն նվազել էր 4%-ով և հետագա տարիներին ՌԴ տնտեսության դանդաղ աճի հիմնական պատճառն էր³⁵:

Ամփոփելով թեման, կարող ենք պնդել, որ, ի տարբերություն 2014 թ.-ից կիրառվող պատժամիջոցների, 2022 թ.-ից ՌԴ նկատմամբ արգելանքները միտված են ոչ միայն Ռուսաստանի զգալի մասը, այլև տնտեսապես և քաղաքականապես հյուծելու ռուսական քաղաքական էլիտան և հասարակությունը: Այս հանգամանքով պայմանավորված՝ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների հասարակական խոսույթներում ակնհայտորեն առկա է Ռուսաստանի դիվակերպման երևույթը: Առկա տնտեսական ներուժի հարաբերակցության պայմաններում պատժամիջոցները վնաս են հասցնելու ոչ միայն ՌԴ-ին, այլև դրանք կիրառող պետություններից շատերին, հատկապես եվրոպական մայրցամաքի երկրներին: Սակայն, պայմանավորված քաղաքական համակարգի տիպով և հասարակական տրամադրություններով, այս պետություններն ի վիճակի չեն լինելու մոտ ապագայում չեղարկելու պատժամիջոցները, եթե ՌԴ-ն չդիմի շեշտակի զիջումների: Իսկ ՌԴ քաղաքական էլիտան ևս չունի զիջումներ կատարելու քաղաքական ռեսուրս: Արդյունքում առաջանում է փակ շրջան, որից կառուցողական ելք գտնելն անհնար է թվում: Հ.Ս.Է.-ի տեսությունում նշվում էին

³⁴ St u **Сергей Мингазов**, Десятки компаний в Крыму и Севастополе закрыли данные о своих владельцах и директорах, 24 декабря 2021 г., հասանելի է՝ <https://www.forbes.ru/biznes/450921-desatki-kompanij-v-krymu-i-sevastopole-zakryli-dannye-o-svoih-vladel-cah-i-direktorah>

³⁵ St u **Грачева Анна**, Понятие и виды экономических санкций в международном праве. Труды Института государства и права Российской академии наук, № 1 (59), 2017, էջ. 159-171:

երեք կարևոր փոփոխականներ պատժամիջոցների հաջողության համար: Կարծում ենք, որ այս պայմանները կարող են առ ոչինչ համարվել, եթե պատժամիջոցների թիրախում հայտնված պետությունը չունի երաշխիքներ, որ պահանջների բավարարման դեպքում կվերացվեն բոլոր սահմանափակումները: Դժվար է հավատալ, որ ԱՄՆ-ն, առանց համաշխարհային քաղաքականության մեջ տեղի ունեցող նոր կատակլիզմի, ինչպիսիք կարող է լինել Չինաստանի և ԱՄՆ-ի միջև հակամարտության բռնկումը Թայվանի պատճառով, կչեղարկի ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող բոլոր պատժամիջոցները: Հետևապես դրանք կարող են ձգվել տասնամյակներ: ԱՄՆ-ի կողմից շուրջ մեկ տասնամյակից ավելի Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցների փոքր չափաբաժինները ՌԴ-ում առաջացրել էին իմունիտետ՝ դիմակայելու պատժամիջոցների նոր տեսակներին, ինչի շնորհիվ ՌԴ-ն կարճաժամկետ ժամանակահատվածում կարողացավ դիմակայել աննախադեպ պատժամիջոցների ալիքին:

Ստեղծված աշխարհաքաղաքական պայմաններում ԱՄՆ-ն ավելի է մեծացնելու տնտեսական ազդեցությունը ԵՄ-ի նկատմամբ: ԵՄ անդամ որոշ պետություններ փորձելու են նվազագույնի հասցնել կախումը ռուսական էներգակիրներից: Այն դուրս է ազատական տնտեսական աշխարհակարգի տրամաբանությունից, քանի որ ռուսական էներգակիրներից հրաժարվելը հարված է առաջին հերթին սեփական տնտեսությանը: Ստեղծված իրավիճակը ևս մեկ ապացույց է այն իրողության, որ տնտեսությունը քաղաքականության հետևանքն է, ոչ թե պատճառը: Պատժամիջոցները և էներգակիրների ճգնաժամը ստեղծում են նոր հնարավորություն *n*-էվոլյուցիայի՝ արագ էվոլյուցիայի համար: Ռուսական էներգակիրներից հրաժարվելը հանգեցնում է էներգակիրների գների կտրուկ թանկացման, որն արագացնելու և առավել մրցակցային է դարձնելու այլընտրանքային էներգիայի ոլորտի զարգացումը, մեծանալու են միջուկային և վերականգնվող էներգիայի աղբյուրները Արևմուտքում և «սև շուկան» ՌԴ-ում:

ГОР ПЕТРОСЯН – Политические и экономические факторы санкций против РФ. – Санкции, применяемые в отношении Российской Федерации в 2022 году, являются самыми масштабными в мировой истории. Политические и экономические последствия санкций привлекают внимание широкой общественности и научного сообщества. Изучение воздействия санкций на Российскую Федерацию имеет особое значение как с точки зрения обогащения теоретических, так и эмпирических знаний о санкциях. Данная статья основана на применении классической академической концептуальной модели эффективности санкций, выдвинутой Г. Хоффбауэром, Дж. Скоттом и К. Элиотом. В рамках статьи мы проанализировали структуру и удельный вес ВВП и внешней торговли государств, применяющих санкции и подвергшихся санкциям, а также краткосрочные, среднесрочные и долгосрочные политические и экономические последствия санкций.

Ключевые слова: *санкции, международные отношения, политическое давление, экономическая конкуренция, Российская Федерация*

GOR PETROSYAN – *The Political and Economic Factors of Sanctions against RF.* – The scale of the sanctions that are being imposed on the Russian Federation in 2022 is the largest in the world history. The political and economic consequences of the sanctions are attracting the attention of general public and the scientific community. Studying the impact of sanctions on the Russian Federation is of particular importance both in terms of enriching theoretical and empirical knowledge about sanctions. The article is based on the classical conceptual model of the effectiveness of sanctions put forward by G. Hufbauer, J. Scott, and C. Eliot. In the framework of the article, the author analyzes the structure and share of GDP and foreign trade of the states that apply and are subject to sanctions, as well as short-term, medium-term and long-term political and economic repercussions of sanctions.

Key words: *sanctions, international relations, political pressure, economic competition, the Russian Federation*